

آشنایی با بیمه دریایی

مجید رحمتی

رئیس اداره کل کشتی، هواپیما و زیان همگانی

شرکت سهامی بیمه ایران

نازنین حاتمی

رئیس اداره امور اتکایی

شرکت سهامی بیمه ایران

در مورد تاریخ پیدایش بیمه تاکنون تحقیقات بسیاری صورت گرفته و نظرات متفاوتی ارائه گردیده است، اما نقطه اشتراک اکثر پژوهش‌های صورت گرفته آن است که قدیمی‌ترین نوع بیمه، بیمه دریایی بوده که در اواسط قرون وسطی پا به عرصه وجود نهاده است. سایر انواع بیمه بعدها و به مرور زمان پس از بیمه‌های دریایی ابداع گردیدند. اول بار صاحبان کشتی و بازرگانی که اموال خود را از طریق دریا حمل می‌نمودند با توجه به حوادث و اتفاقات موجود مانند غرق کشتی، طوفان، راهزنی‌های دریایی و غیره، به این فکر افتادند

تا برای حفظ دارایی‌های خود چاره‌ای بیاندیشند. پدیده‌هایی نظیر زیان همگانی، خسارت مشترک و وام دریایی در واقع اولین نوع قراردادهایی بودند که به پیدایش صنعت بیمه کمک کردند.

به هر حال تاریخچه صنعت بیمه با صنعت دریانوردی به گونه‌ای درآمیخته است که نمی‌توان بیمه را از صنعت دریانوردی جدا دانست. شاید به همین دلیل است که بیمه‌های دریایی از اعتبار خاصی در میان انواع رشته‌های بیمه‌ای برخوردارند. آنچه مسلم است هر صنعتی با پشتوانه پوشش بیمه‌ای مناسبی که تهیه می‌نماید می‌تواند با اطمینان خاطر بیشتر و بهتری به فعالیت خود ادامه دهد، چرا که حوادث غیر مترقبه چه از نوع طبیعی و چه مصنوعی همواره بشر را تهدید نموده و خواهد نمود. بسیار اتفاق افتاده که در اثر یک حادثه، حاصل یک عمر تلاش شخص حادثه دیده به یکباره از بین رفته است. در چنین مواقعی پوشش مناسب بیمه‌ای با بازبایی شرایط شخص حادثه دیده را کمک می‌نماید تا سریع‌تر بتواند خود را در موقعیت قبل از وقوع خسارت قرار دهد. لذا وجود پوشش‌های بیمه‌ای مناسب همواره یار همه صنایع و به خصوص صنعت دریانوردی بوده و خواهد بود.

از این شماره به بعد قصد داریم با شرح شرایط اصلی بیمه‌نامه‌های دریایی و به ویژه بیمه‌نامه بدنه کشتی‌ها؛ مالکان، بهره‌برداران و مدیران کشتی‌ها را به تفصیل با شرایط بیمه‌نامه‌های دریایی آشنا نماییم. چرا که هر چه آشنایی و آگاهی ایشان از مجموعه شرایط بیمه‌ای بیشتر باشد، هم در انتخاب پوشش مورد نیاز خود موفق‌تر عمل خواهند نمود و هم در زمان وقوع حوادث احتمالی با حق و حقوق خود بهتر آشنا بوده و روند بررسی و تصفیه خسارات تسریع می‌گردد.

حال در شروع نگاهی به تاریخچه پوشش‌های بیمه‌ای داریم که امروزه اساس بیمه‌نامه‌های جاری می‌باشند:

در خلال نیمه دوم قرن نوزدهم میلادی، بیمه‌گران بازار لندن مجموعه شرایط استاندارد جهت بیمه بدنه شناورها برای درج در بیمه‌های بدنه کشتی و کالای حمل شده در دریا (SG) طراحی نمودند که این شرایط تبدیل به پایه و اساس بیمه‌نامه‌های کشتی تبدیل گردیده است. به مرور زمان این شرایط در دیگر بازارهای بیمه دریایی مورد استفاده قرار گرفت، به طوری که به عنوان شرایط همه‌گیر در همه نقاط دنیا شناخته شد. هدف از تدوین شرایط جدید بیمه‌های کشتی ایجاد استاندارد نو می‌باشد که قبلاً مورد استفاده، آزمایش و ارزیابی قرار گرفته و بیمه‌گران بدون نیاز به چک کردن بند بند شرایط و تأیید هر یک، آن را بپذیرند. مجموع شرایط تدوین شده توسط انجمن بیمه‌گران لندن با عنوان "Institute Time Clauses – Hulls" انتشار یافته و بطور خلاصه ITC نامیده می‌شود. در واقع ITC ارائه‌گر مجموعه‌ای از خطرات اضافه، مازاد بر آنچه در شکل جاری بیمه‌نامه‌های کشتی و کالا موجود است، می‌باشد و به همین دلیل استفاده‌کنندگان از این شرایط بیمه‌ای به آن بیمه‌نامه "تمام خطر"

می‌گویند. بنابراین در واقع ITC پوشش دهنده تمام خطرات نبوده و خسارات تحت پوشش آن عبارتند از آنچه در بیمه‌نامه‌های عادی پوشش داشته و خساراتی که مستقیماً ناشی از خطرات ارائه شده در بیمه نامه‌های معمول و اعلام شده در بخش "خطرات اضافی" بودند.

با وجود بازننگری‌های دوره‌ای، ITC همچنان به‌عنوان مجموعه شرایط اصولی و پایه‌ای در بازار لندن برای حدود ۱۰۰ سال باقی مانده است. در خلال این مدت چند نمونه از پوشش‌هایی با شرایط محدود به‌وجود آمدند که همه آنها به نوعی دنباله‌رو مجموعه شرایط ارائه شده در ITC، و با محدود کردن بخشی از پوشش‌ها طراحی شده بودند.

در سال ۱۹۸۲ بازار بیمه‌های دریایی لندن بیمه‌های قدیمی موجود در بازار (SG) را که ارائه دهنده بیمه‌های حمل و نقل کالا بود، منسوخ اعلام کرد و مجموعه شرایط جدیدی را ارائه نمود. در بازار بیمه‌های کالا بیمه‌نامه جدید به بیمه‌نامه (MAR (Marine معروف گردید. طراحی بیمه‌نامه‌های جدید به صورت شمول مجموعه شرایط بیمه‌های کالا (با شرایط SG)، با در نظر گرفتن حذف بخش عمده‌ای از شرایط و جایگزینی آن با شرایط جدید انجام و در نهایت مجموعه شرایط SG به‌صورت کامل کنار گذاشته شد و شرایط موسوم به MAR متداول گردید. شکل استاندارد مجموعه شرایط بیمه‌های کالا (شرایط A, B و C) به همراه مجموعه شرایط جنگ و اعتصابات از تاریخ اول ژانویه سال ۱۹۸۲ اجرایی گردید.

بازار بیمه‌گران بدنه کشتی‌ها در لندن به سرعت جهت منسوخ نمودن شرایط جاری بیمه‌های بدنه کشتی از بیمه‌گران کالا پیروی نکردند. قراردادهای بدنه کشتی، کشتی‌ها و منافع مالکان آنها را بر اساس شرایط معمول و تنها با پیوست نمودن مجموعه شرایط جدید به بیمه‌نامه‌های قدیمی به مدت تقریباً ۲ سال پوشش دادند. سرانجام در اکتبر سال ۱۹۸۳ بیمه‌گران بدنه کشتی‌ها مجموعه شرایط قدیمی را منسوخ و مجموعه شرایط جدیدی را به‌عنوان اساس بیمه‌نامه‌های بدنه ارائه نمودند و بدین ترتیب خود را با شرایط MAR و با لحاظ مجموعه شرایط جدید که بسیار متفاوت از شرایط مورد استفاده در گذشته بودند، منطبق نمودند که پراستفاده‌ترین مجموعه شرایط ارائه شده بیمه زمانی بدنه کشتی‌ها (Time Clauses – Hulls (1983) بود.

بیمه‌های دریایی متأثر از تغییرات در صنعت دریانوردی و قوانین دریایی بوده و در جایی که نیاز به آنها احساس گردد، با اصلاح مجموعه شرایط به تغییرات موجود پاسخ می‌دهند. در ضمن مجموعه شرایط استاندارد توسط کمیته‌ای که به منظور حفظ حقوق بیمه‌گران طراحی گردیده هر از گاهی مورد بررسی قرار گرفته و نظرات مشورتی این گروه میان بیمه‌گران، مؤسسات کارگزاری و دیگر طرف‌های ذینفع توزیع

می‌گردد که نتایج این بررسی‌ها بر مجموع شرایط استاندارد بیمه‌های کشتی، طی مجموعه‌ای هر دو سال یک‌بار منتشر می‌گردد.

در خصوص صدور پوشش بیمه‌ای بر مبنای کلوز صادره در سال ۱۹۸۳ نیز همین مراحل صورت پذیرفت و پس از انجام بررسی‌های فراوان و ارائه نظرات گوناگون و متنوع، جمع‌بازنگری کننده، دو مجموعه شرایط را به بازار لندن ارائه نمودند. لذا بعد از تعدیل و اصلاح شرایط بیمه‌نامه براساس نظرات ارائه شده، هر دو مجموعه شرایط که یکی از آنها بسیار شبیه به مجموعه شرایط سال ۱۹۸۳ و مجموعه دیگر با مقداری جرح و تعدیل نسبت به شرایط سال ۸۳ مورد تأیید واقع و در نهایت مجموعه شرایط دوم با عنوان CL.280 1/11/95 معروف و به عنوان بیمه تمام خطر بدنه ارائه گردید. اما با وجود عنوان "بیمه تمام خطر"، این شرایط کماکان پوشش دهنده خطرات نامحدود نبوده و همین امر موجب شد تا کلوزی جدید جایگزین (ITC (1983 و از تاریخ اول نوامبر ۱۹۹۵ اجرایی گردید.

در مجموعه مطالبی که از این پس ارائه خواهد شد، برآنیم که مقصود هر یک از شرایط مورد اشاره در کلوز ۲۸۰ و دیگر کلوزهای رایج و نیز تأثیر هر یک بر روی مجموعه شرایط، اعلام و شفاف گردد. لازم به ذکر است که با وجود تغییرات اساسی در کلوز ارائه شده در سال ۱۹۹۵، به خصوص در ارتباط با خطرات تحت پوشش و همچنین اضافه نمودن چند شرط جدید، تعداد زیادی از شرایط کماکان شبیه کلوز سال ۱۹۸۳ می‌باشد.

در ضمن مهم است به این نکته اشاره شود که بیمه بدنه شناورها بر اساس شرایط مورد اشاره در بالا اجباری نمی‌باشد و بیمه‌گذار آزاد است تا هر مجموعه شرایط مورد نظر خود را به بیمه‌گر ارائه کرده و بیمه‌گران با لحاظ محدودیت‌های ارائه شده در بازار و یا محدودیت‌های قانونی، شرایط جدید را بررسی و بر اساس آن بیمه‌نامه صادر نمایند. به هر حال جهت به کار بردن مجموعه شرایط اشاره شده در کلوز ۲۸۰ ضروریست که همه طرف‌های درگیر بطور کامل آگاهی و شناخت کامل و صحیح از شرایط داشته باشند. این امر کمک شایانی به نزدیکی اذهان در هنگام مذاکره بر سر شرایط و تفاهم کامل بر سر تغییرات مورد نظر طرفین و تأثیرات هر یک بر حقوق طرفین درگیر خواهد داشت.